

and verifying its effectiveness. Thus, modern educational technologies represent a systematic design approach, implementation, evaluation, correction and further replication of the learning process. The educational process is carried out on the historically defined principles of learning. The system of principles is the functional system aimed at achieving a useful result, which has both educational and developing effect. Each component of the system contributes to the overall result. Obviously, all levels of educational processes are imbued by the systematic approach to solving the key branch challenges, indicating whether the definition of the methodological approach is leading in solving of the problems of modern education. The study of this approach in pedagogical science is possible when using the system theory.

Keywords: education system, systematic approach, innovation, novelty, didactic system, pedagogical technology, a system of teaching principles.

Подано до редакції 13.06.14

УДК: 378.001+373.3+161.225

Ю. А. Горщенко

ФОРМУВАННЯ ОЦІННО-ЕСТЕТИЧНИХ СУДЖЕНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається проблема формування оцінно-естетичних суджень майбутніх учителів початкової школи. Визначаються передумови формування естетичного виховання студентів педагогічних вищих навчальних закладів і вміння висловлювати оціночні судження естетичної спрямованості. Навчальний процес розглядаються як одна з умов розвинення компетентних оцінно-естетичних суджень у майбутніх фахівців.

Ключові слова: оцінно-естетичні судження, майбутні вчителі початкової школи, навчальний процес.

Постановка проблеми. У режимі реального часу суспільство зіткнулося з проблемою духовно-морального і професійного самовизначення особистості. На цьому фоні висуваються нові вимоги до освіти і виховання молодого покоління задля формування всебічно розвиненої, духовно-багатої особистості. У цьому сенсі прицілну увагу в сучасному художньо-освітньому просторі переважно зосереджено на проблемі естетичного виховання, художньої освіти, відродження традицій культури різних народів.

Безсумнівно, що спеціаліст XXI століття покликаний бути культурною, інтелігентною людиною, яка цінує світові культурні цінності та надбання. Він має навчитися самостійно знаходити потрібну для себе інформацію і грамотно використовувати її у своїй роботі.

Сучасному суспільству потрібна творча, талановита, активна особистість, яка вміє відповідати нинішнім умовам і смакам життя, здатна до постійного розвитку та вдосконалення для досягнення цілей, розуміюча високу цінність мистецтва. Тому для становлення творчо-мислячої особистості, здатної до компетентної естетичної оцінки, особливу значущість набувають: осягнення нового через інтенсивне набуття та поглиблення знань у сфері власних інтересів, збагачення творчого потенціалу, здатність суб'єкта до творчого вирішення завдань і проблем, готовність до творчої та конкурентної діяльності тощо. Це, у свою чергу, вимагає осмислення проблеми розроблення шляхів художньої освіти та естетичного виховання студентів. Особливої актуальності набуває увага до

вивчення національних традицій у культурі та мистецтві, використання їх у процесі естетичного виховання молодого покоління.

В епіцентрі дослідницької уваги науковців постає проблема гуманізації освіти, де особливу роль набуває художня освіта й естетичне виховання особистості. Йдеться про формування особистості людини на основі використання естетично значущих предметів і явищ. У цьому сенсі пріоритетним є мистецтво як найпотужніший засіб формування оцінно-естетичних суджень майбутнього вчителя початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми формування оцінно-естетичних суджень особистості досліджувалися в роботах: філософів (М. Бердяєва, І. Зязюна, М. Когана, О. Лосєва та ін.); педагогів (Л. Масол, О. Мелік-Пашаєва, Н. Миропольської, Г. Шевченко та ін.); мистецтвознавців (В. Громова, А. Канцедікас, Т. Кузнецової, А. Салтикова та ін.), у наукових працях вітчизняних педагогів (В. Бутенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, С. Мельничук, О. Савченко, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська та ін.) і психологів (І. Бех, Л. Виготський, Є. Назайкінський, Б. Теплов та ін.)

Метою статті є визначення змісту навчально-виховної роботи зі студентами у контексті формування оцінно-естетичних суджень у майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Система естетичного виховання студентів базується на пробудженні та розвитку у них почуття прекрасного, піднесеного.

У такий спосіб людина пізнає довколишній світ і в словлює своє ставлення до всього оточуючого.

Ознайомлення майбутніх учителів з основами живопису, музики, хореографії, дизайну, архітектури, кіноіндустрії, імеджеології та іншими видами творчості виступає центральною ланкою в системі естетичного виховання у вищій школі.

На думку таких авторів, як К. Платонов та В. Крисько, естетичне виховання – це процес формування «творчої особистості, здатної жити і творити за законами краси» [5, 320] і «естетичного смаку» [7, 169].

В свою чергу Г. Коджаспирова та А. Коджаспиров у зміст поняття «естетичне виховання» укладають «цілеспрямовану взаємодію учня і педагога для вироблення в підростаючому поколінні здібності розуміти, цінувати, створювати прекрасне в житті та мистецтві й активно брати участь у творчості» [3, 24]. Звідси очевидно, що естетичне виховання включає в себе розвиток естетичного сприйняття, естетичних почуттів, формування творчої активності особистості зі своїми ідеалами і поглядами.

З урахуванням тенденцій удосконалення системи освіти у вищих школах, цільовий компонент естетичного виховання пов'язаний з вихованням особистості, яка вміє мобілізуватися, адекватно оцінювати життєві ситуації, що мають моральні та громадянські пріоритети в сучасному суспільстві. Звідси актуальними постають наступні завдання естетичного виховання: розвиток естетичних почуттів, смаків та інтересів майбутніх педагогів, розвиток естетичного ставлення студентів до творів мистецтва, формування у майбутніх вчителів початкової школи толерантності, почуття відповідальності, потреби в здоровому способі життя. Змістовний компонент навчального процесу також орієнтований на створення особистості, яка у майбутній професійній діяльності спроможна налагодити позитивні відносини з колективом і з навколишнім середовищем, відшукаючи при цьому життєві вподобання і долаючи невдачі та розчарування. Методи, засоби та форми щодо втілення зазначеного компоненту дуже різноманітні і залежать від обсягу та якості інформації, організації та діяльності студентів педагогічних навчальних закладів, вікового критерію майбутніх фахівців. Важливу роль у цьому аспекті відіграє рівень підготовки, майстерність і здібності викладача. Такому педагогу важливо пам'ятати, що студент – це нинішнє покоління, майбутнє країни, культури і мистецтва.

У час комп'ютерних технологій, вільного користування всесвітньою мережею Інтернет, студент отримує інформацію з різних засобів, це – теле- та інтернет-ресурси, навчальний простір і колектив, предметний світ, природні явища, літературні твори тощо. Щоб допомогти студенту розібратися у величезному розмаїтті естетичної культури, педагогу необхідно виявити інтереси і пріоритети самого студента і спрямувати його на пізнання того шляху, який для нього

стане оптимальним. При цьому естетичне виховання майбутніх фахівців здійснюється на засадах науковості, цілісності, систематичності, послідовності, практичності, продуктивності, варіативності та організованості.

У процесі підготовки вчителів початкових класів необхідно враховувати особливості особистості та якості творчої людини, серед яких суттєво важливими виступають: спрямованість суб'єкта на самореалізацію, де проявляються духовно-естетичні якості особистості; бажання студентів досягнути мети, коли творчість є сенсом життя; самостійність і незалежність думок і суджень майбутніх фахівців; відкритість і щирість особистості, її аутентичність; оригінальність рішення проблеми при створенні художнього образу, ініціативність і гнучкість особистості; віра студентів у власні сили і їх адекватна оцінка; високий рівень рефлексії, самокритичності і критичності у судженнях; відкритість досвіду, сприйняття незвичайного, нового, оригінального у навколишньому світі й передача власного ставлення до світу [6, с. 77].

Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя має свої особливості та передбачає подвійні цілі: по-перше, розвинути творчі здібності студентів і стимулювати їхній творчий пошук засобами навчальної, позанавчальної, науково-дослідної та самостійної роботи; по-друге, озброїти майбутніх педагогів прийомami, методами, технологіями стимулювання та розвитку творчого потенціалу школярів у процесі навчальної та позакласної роботи [2, с. 27].

Надзвичайно важливу роль у розвитку естетичного виховання, формуванні оцінно-естетичних суджень студентів педагогічних навчальних закладів відіграє аудиторна робота. Залежно від того, якими методами користуються педагоги, застосовуються ті форми роботи, які являються найбільш ефективними в конкретних умовах. Зазвичай це лекції, практичні заняття, семінари, гуртки, екскурсії, диспути, вечори, колективні творчі справи, проекти, конкурси тощо. Зазначені вище форми роботи активно застосовуються і в інших аспектах організації виховної роботи студентів. Проте завдання педагога – виявити і використовувати можливості, які дають такі організаційні форми творчої співпраці, для того, щоб розширити естетичний кругозір студентів, долучити їх до творчої діяльності, вирішити ті або інші естетичні завдання. Проведення семінарських, практичних і лабораторних занять дозволяє оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, їх теоретичну підготовку з практичною; удосконалювати вміння і навички розумової праці, творчого мислення, використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань прилучення майбутніх учителів до мистецької спадщини; формувати у студентів інтерес до творчої роботи і залучати їх до сприйняття творів мистецтва; удосконалювати вміння та навички висловлювати компетентні оцінно-естетичні судження.

У процесі навчання студентів у вищій школі необхідно використовувати багаті можливості для естетичного виховання, які представляють дисципліни гуманітарного циклу: історія, культура, естетика, мовні дисципліни тощо. Форми естетичного виховання можуть бути різними, але ефективні вони тільки тоді, «коли не перериваються, ні в особистому, ні в суспільному житті, тобто процес естетичного виховання і самовиховання повинен продовжуватися постійно».

Джерелами естетичного виховання є все навколишнє. Окремі його форми можуть впливати як стихійно, так і бути свідомо включеннями в практику виховання [2, с.55]. Традиційних джерел естетичного виховання досить багато: природа, навколишнє середовище; різноманітні види мистецтва та культури.

Коректно обрані методи і форми, безумовно, впливають на ефективність роботи з естетичного виховання. Це проявляється в естетичній вихованості особистості, яка «грунтується на органічній єдності розвинених природних сил, здібностей сприйняття, емоційного переживання, уяви, мислення та художньо-естетичної освіченості. На цьому фундаменті виникає і формується творча індивідуальність, її естетичне ставлення до мистецтва, до самого себе, своєї поведінки, до людей і суспільних відносин, до природи і праці»[6, с.293].

Процес становлення естетично-розвинутої особистості, яка здатна до висловлювання оціночного судження щодо творів мистецтва, постає значно продуктивнішим за умови застосування нетрадиційних форм і методів навчання, інноваційних технологій, тренінгів тощо. Переважно зорієнтовані на розвиток творчих здібностей майбутніх вчителів початкової школи, вони включають: розв'язання професійно орієнтованих завдань, моделювання та вирішення педагогічних ситуацій, мікророзкладання, творчі паузи, дидактичні, рольові і ділові ігри, діалогічні форми та методи взаємодії суб'єктів освіти, виконання дослідницьких проектів, конкурси, творчі майстерні, дискусії з питань мистецтва тощо. Впровадження зазначених інтерактивних методів і прийомів має перевагу у порівнянні з простим сприйняттям готової інформації. Ідеться насамперед про те, що в умовах розв'язання певних проблем студент активно і творчо мислить, а це призводить не тільки до міцності та ґрунтовності знань, а й до надбання цінної розумової якості – уміння орієнтуватися в мистецтві та самостійно формулювати оцінно-естетичні судження. Для висловлювання компетентних оцінно-естетичних суджень майбутній фахівець повинен уміти встановлювати зв'язок із раніше засвоєними поняттями, термінами, закономірностями мистецтва, що сприяє формуванню у майбутнього вчителя початкових класів цілісного системного сприйняття сутності і творчого характеру педагогічної діяльності.

Важливою складовою навчального процесу у вищій школі є науково-дослідна робота, яка виступає органічною складовою частиною освіти, базовим еле-

ментом і рушійною силою її розвитку [4 с. 554]. Вона є необхідною умовою підготовки майбутніх учителів, яка сприяє розвитку творчого мислення, креативних здібностей, умінь і навичок дослідницького характеру, поглибленню знань з певного предмета.

Науково-дослідна робота здійснюється як у структурі навчального процесу (організація та проведення загальноуніверситетських наукових заходів, публічних читань, написання курсових і дипломних робіт, рефератів, участь у науково-практичних конференціях тощо), так і поза навчальним процесом (участь у роботі проблемних груп, наукових гуртків, підготовка різноманітних дослідницьких проектів). Така робота є логічним продовженням аудиторної, сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, виявленню творчої активності, формуванню пізнавального інтересу, творчому оволодінню знаннями, розвитку естетичних здібностей у майбутніх фахівців. У цьому аспекті викладач може пропонувати перелік тем, які б були націлені на досягнення різних видів мистецтва або суміжні його види, тим самим поглиблювати знання студентів з розуміння мистецтва.

Також важливим аспектом залучення майбутніх учителів до вивчення творів мистецтва є педагогічна практика студентів, яка спрямована на озброєння їх комплексом умінь і навичок, необхідних для вивчення всіх видів навчально-виховної роботи у школі; оволодіння майбутніми педагогами-вихователями формами, засобами, технологіями навчально-виховної роботи у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів; розвиток у студентів умінь застосовувати у практичній діяльності знання з основ теорії педагогіки, психології та методик навчання, усвідомлення ними професійної значущості цих знань; виховання у студентів потреби постійного вдосконалення професійних знань, умінь, навичок та їх педагогічної майстерності; розвиток творчої ініціативи кожного студента; удосконалення дослідницьких умінь у конкретній професійній діяльності; формування творчого підходу до організації педагогічної діяльності [8, с. 4]. Вона забезпечує розвиток та закріплення особистісних властивостей студентів, які є передумовою формування їх педагогічної майстерності, індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців. Саме під час педагогічної практики студенти активно долучаються до мистецтва у всіх його проявах. Саме майбутні фахівці організовують тематичні свята, залучають вихованців до танцювального, театрального, музичного мистецтва і як наслідок обмінюються оцінно-естетичними судженнями щодо проведеної роботи.

Висновки. Надзвичайно важливу роль у розвитку естетичного виховання, формуванні оцінно-естетичних суджень студентів педагогічних навчальних закладів відіграє правильно організований навчальний процес. Важлива роль в цьому аспекті відводиться аудиторній роботі. Процес становлення естетично-розвинутої особистості, яка здатна до висловлювання оціночного судження щодо творів мистецт-

ва, постає значно продуктивнішим за умови застосування нетрадиційних форм і методів навчання, інноваційних технологій, тренінгів тощо. Також важливим аспектом залучення майбутніх учителів до вивчення творів мистецтва є науково-дослідна робота та педагогічна практика. Саме під час проходження цих етапів навчального процесу у вищій школі студенти активно долучаються до мистецтва у всіх його проявах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балакіна Т. И. Мировая художественная культура. Россия IX — XIX века. Экспериментальное учебное пособие для учащихся старших классов школ, гимназий, лицеев, колледжей и школ гуманитарного профиля, а также для студентов гуманитарных ВУЗов / Т. И. Балакіна. — М.: Издательский центр АЗ, 1997. — 256с.

2. Дубасенюк О. А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів / О. А. Дубасенюк // Креативна педагогіка. — 2011. — № 4. — С. 23-28.

3. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь: учебное пособие для студентов высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. — 2-е изд. — М.: Академия, 2005. — 176с.

REFERENCES

1. Balakina, T. I. (1997). *Mirovaya khudozhestvennaya kultura. Rossiya IX—XIX veka. Eksperimentalnoe uchebnoe posobie dlya uchashchikhsya starshikh klassov shkol, gimnazi, litseev, kolledzhey i shkol gumanitarnogo profilya, a takzhe dlya studentov gumanitarnykh VUZov* [World Art. Russia in IX—XIX century. Experimental teaching guide for the pupils of senior forms, gymnasiums, lyceums, colleges, schools of humanitarian specialization and students of humanitarian universities]. Moscow : Izdatelskiy tsentr AZ [in Russian].

2. Dubaseniuk, O. A. (2011). *Kreatyvnyi pidkhid do profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv* [Creative approach to future teachers' pedagogical training]. *Kreatyvna pedahohika – Creative Pedagogy*, 4, 23-28 [in Ukrainian].

3. Kodzhaspirova, G. M., & Kodzhaspirov, A. Yu. (2005). *Pedagogicheskiy slovar: uchebnoe posobie dlya studentov vysshikh i srednikh pedagogicheskikh uchebnykh zavedeniy* [Pedagogical dictionary: training aid for students of pedagogical universities and colleges]. (2nd ed., rev.). Moscow : Akademiya [in Russian].

Ю. А. Горщенко

ФОРМИРОВАНИЕ ОЦЕНОЧНО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ СУЖДЕНИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье рассматривается проблема формирования оценочно-эстетических суждений будущих учителей начальной школы. Определяются предпосылки формирования эстетического воспитания студентов педагогиче-

Перспективним напрямком наших подальших досліджень постає експериментальна перевірка педагогічних умов, що забезпечують результативність дослідної програми у формуванні оцінно-естетичних суджень у майбутніх вчителів початкової школи засобами мистецтва.

4. *Энциклопедия освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.*

5. Крысько В. Г. Психология и педагогика: курс лекций / В. Г. Крысько. — М.: Омега-Л, 2004. — 336с.

6. *Личность : внутренний мир и самореализация : идеи, концепции, взгляды / сост. Ю. Н. Кулюткин, Г. С. Сухобская. — СПб., 1996. — 175 с.*

7. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий: учебное пособие для учебных заведений профтехобразования / К. К. Платонов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: «Высшая школа», 1984. — 174с.

8. Педагогічна практика : навчально-методичний посібник / уклад. А. В. Іванченко, О. А. Дубасенюк, А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова. — Житомир : Житомир. держ. ун-т, 2005. — 126 с.

4. Kremen, V. H. (Eds.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]*. Kyiv : Yurinkom Inter [in Ukrainian].

5. Krysko, V. G. (2004). *Psikhologiya i pedagogika: kurs lektiy [Psychology and Pedagogy: series of lectures]*. Moscow : Omega-L [in Russian].

6. Kulyutkin, Yu. N., & Sukhobskaya, G. S. (Eds.). (1996). *Lichnost : vnutrenniy mir i samorealizatsiya : idei, kontseptsii, vzglyady [Personality : inner world and self-realization : ideas, conceptions, views]*. St. Petersburg [in Russian].

7. Platonov, K. K. (1984). *Kratkiy slovar sistemy psikhologicheskikh ponyatiy: uchebnoe posobie dlya uchebnykh zavedeniy proftekhobrazovaniya* [Brief dictionary of the system of psychological concepts: training aid for technical and vocational education institutions]. (2nd ed., rev.). Moscow: «Vysshaya shkola» [in Russian].

8. Ivanchenko, A. V., Dubaseniuk, O. A., Sbrueva, A. A., & Antonova, O. Ye. (Eds.). (2005). *Pedahohichna praktyka : navchalno-metodychnyi posibnyk* [Teaching practice : study guide]. Zhytomyr : Zhytomyrskiy derzhavnyi universytet [in Ukrainian].

ских высших учебных заведений и умение выражать оценочные суждения эстетической направленности. Учебный процесс рассматриваются как одно из условий развития компетентных оценочно-эстетических суждений у будущих специалистов.

Ключевые слова: оценочно-эстетические суждения, будущие учителя начальной школы, учебный процесс.

Yu. A. Horshchenko

THE FORMATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' EVALUATIVE AND AESTHETIC JUDGMENTS IN TRAINING PROCESS OF HIGHER SCHOOL

The article deals with the problem of the formation of future primary school teachers' evaluative and aesthetic judgments. The background for forming aesthetic education of pedagogical university students and their ability to express evaluative judgments of aesthetic orientation is determined. Training process is regarded as one of the conditions for the development of competent evaluative and aesthetic judgments of future specialists. It is stated that the system of students' aesthetic education is based on awakening and development of their sense of beauty. In this way a person perceives the surrounding world and expresses his attitude towards it. Familiarizing future teachers with bases of painting, music, choreography, design, architecture, cinema is the central link in the system of aesthetic education at higher school. It can be concluded that the properly organized training process plays an extremely important role in the development of aesthetic education, the formation of pedagogical university students' evaluative and aesthetic judgments. In this aspect classroom work is of particular importance. The process of the formation of aesthetically developed personality, capable of expressing evaluative judgments concerning works of art, can be much more effective under the conditions of the use of non-conventional forms and methods of teaching, innovative technologies, workshops etc. Research work and teaching practice are also of great importance in future teachers' involvement in studying the works of art. At the time of going through these stages of training process at higher school students get actively involved into art in all its manifestations.

Keywords: evaluative and aesthetic judgments, future primary school teachers, training process.

Подано до редакції 11.06.14
